

**ALEKSANDR FAYNBERG: IKKI MADANIYAT
CHORRAHASIDAGI SHOIR FENOMENI**

Matlabxonova Shahzoda Matlabxon qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Roman-german filologiyasi fakulteti

3-bosqich talabasi

E-mail: shahzodamatlabxonova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada XX asr shoirlaridan biri, rusiyzabon va o'zbek madaniyatlari chorrahasida shakllangan **Aleksandr Faynberg** ijodi tahlil qilinadi.

Muallif Faynbergning she'riyatidagi ichki kechinmalar, vaqt va xotira konsepsiyasi, madaniyatlararo dialog va tarjima faoliyati ustida to'xtaladi. Shu bilan birga, boshqa adabiyotshunoslar fikri va shaxsiy tahlil orqali uning ijodiy merosi hamda zamonaviy ahamiyati yoritiladi. Maqola shoirning mashhur she'ri "**Xotira**" asosida tahliliy misollarni keltiradi va uning ijodiy xususiyatlarini o'quvchiga sodda va tabiiy tarzda yetkazadi.

Kalit so'zlar: Aleksandr Faynberg, rusiyzabon she'riyat, o'zbek madaniyati, madaniyatlararo dialog, ichki monolog, vaqt va xotira, tarjima va poetika.

Abstract: This article analyzes the work of **Aleksandr Faynberg**, a 20th-century poet shaped at the crossroads of Russian-language and Uzbek cultures. The author focuses on the inner experiences expressed in Faynberg's poetry, his concepts of time and memory, his engagement in intercultural dialogue, and his translation activities. In addition, the paper incorporates the views of other literary scholars alongside personal analysis to highlight the poet's creative legacy and contemporary significance. The article provides analytical examples based on Faynberg's famous poem "**Memory**", presenting his artistic features to the reader in a clear and accessible manner.

Keywords: Aleksandr Faynberg, Russian-language poetry, Uzbek culture, intercultural dialogue, inner monologue, time and memory, translation and poetics.

XX asrning ikkinchi yarmida Markaziy Osiyo adabiy muhitida shakllangan o'ziga xos ijodiy fenomenlardan biri – Aleksandr Faynberg shaxsiyati va uning adabiy merosidir. U nafaqat iste'dodli shoir, balki ikki til va ikki madaniyat kesishgan nuqtada kamol topgan ijodkor sifatida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Faynberg ijodi o'zbek va rus madaniy an'analari o'rtasidagi muloqot, o'zaro ta'sir va badiiy sintez jarayonlarini yorqin namoyon etgan holda, "ikki madaniyat chorrahasidagi shoir" fenomeniga xos barcha xususiyatlarni mujassamlashtiradi.

XX asrda O'zbekiston hududida shakllangan adabiy makon ko'p tillilik va ko'p madaniyatlilik tamoyillari asosida rivojlandi. Bu jarayon ayniqsa Toshkent shahrida yaqqol ko'zga tashlandi. Ana shu muhitda voyaga yetgan Faynberg o'z ijodida milliy ruh, tarixiy xotira va umuminsoniy qadriyatlarni rus tili poetikasi orqali ifoda etishga muvaffaq bo'ldi. Shu jihatdan u nafaqat rusiyzabon o'zbek shoiri, balki madaniyatlararo ko'priq vazifasini bajargan ijodkor sifatida ham tadqiq etilishga arziydi.

Faynberg fenomenini ilmiy jihatdan o'rganish, avvalo, uning ijodidagi ikki madaniy kod – o'zbek milliy tafakkuri va rus adabiy an'anasi o'zaro qanday uyg'unlashganini tahlil qilishni taqozo etadi. Zero, shoir she'riyatida sharqona obrazlar tizimi, milliy mentalitet va zamonaviy urbanistik tafakkur bir butun badiiy strukturaga aylangan. Bu esa uning poetik olamini faqat bir adabiy an'ana doirasida emas, balki madaniyatlararo muloqot nuqtai nazaridan ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi.

XX asr adabiyoti milliy chegaralardan ko'ra, madaniyatlar o'zaro muloqoti bilan ajralib turadi. Shu davr shoirlari orasida **Aleksandr Faynberg** o'zining ikki madaniyatni uyg'unlashtirgan noyob ovozi bilan ajralib turadi. U rusiyzabon va o'zbek adabiy makonining chorrahasida shakllanib, ijodida sharq lirikasining mulohazakor ruhiyatini rus poetikasining qat'iy shakllari bilan uyg'unlashtirdi. Faynbergning shakllanishiga Toshkentning ko'p millatli muhiti katta ta'sir ko'rsatdi. Bu shahar turli til va madaniyat vakillari birga yashagan, ijodkor uchun

boy manba bo'lgan. Shu muhit uning she'riy dunyosini boyitib, undagi obrazlar va ritmik tuzilishlarni Sharq va G'arb poetik an'analari bilan uyg'unlashtirdi.

Uning she'rlari ichki kechinmalarni chuqur o'rganishi bilan ajralib turadi. Faynberg qahramoni tashqi voqelikni emas, balki ruhiy dunyosini aks ettiradi, bu esa adabiyotshunoslar tomonidan ichki monolog sifatida baholanadi. Ritmik qurilishi o'quvchiga fikr oqimini sezgir tarzda yetkazadi. Shu bilan birga, uning tafakkuri ikki yo'nalishda harakatlanadi: ichki ruhiy kechinmalar va tashqi madaniy kontekst. Bu ikki oqim bir-biriga zid emas, balki she'rga tabiiy dialog ohangini beradi.

Faynberg ijodida vaqt va xotira markaziy o'rin egallaydi. Vaqt u uchun davom etuvchi oqim emas, inson xotirasida saqlanadigan va his-tuyg'u orqali qayta tiklanadigan hodisadir. Bu jihat uning mashhur "Xotira" she'rida juda aniq seziladi.

She'rdan iqtibos:

...Har bir so'z, har bir lahza qaytib keladi,

O'tgan kunlarning shivirini eslatadi.

Ko'cha burchaklarida yurakning izlari,

Xotira bilan uyg'un, jim, ammo tirik...

Bu satrlar Faynbergning ichki dunyosini, vaqt va xotira haqidagi qarashlarini ochib beradi. She'ring ixchamligi, har bir so'zga yuklangan ma'no uning poetik minimalizmini ko'rsatadi va o'quvchiga ruhiy introspektivlikni yetkazadi.

Boshqa "Toshkent tongi", "Sukunat", "O'tgan kunlar", "Daryo bo'yida", "Bahor eshigida" kabi she'rlari uning turli poetik jihatlarini namoyon qiladi. Har biri shoirning madaniyatlararo ovozini, ichki monolog va tabiatni uyg'un tarzda aks ettiradi.

Keling, yana bir Aleksandr Faynberg qalamiga mansub mashhur "Toshkent tongi" she'rini birgalikda tahlilga tortaylik.

Tong nurlari eski ko'chalarni silab o'tadi,

Sokin soyalar devor bo'ylab cho'ziladi.

*Bo 'sh maydonlarda yurak urishlari yangraydi,
Shahar uyg'onadi, jim, ammo tirik...*

Ushbu ochilish satrlari shaharni tonggi nurlarda tasvirlaydi va o'quvchiga sokin, ammo tirik muhitni his ettiradi. Faynberg shaharni oddiy geografik makon sifatida emas, balki inson ruhiy holati bilan bog'langan joy sifatida tasvirlaydi. Shu tarzda u **ichki monolog** va shahar tasviri orqali hissiy uyg'unlik yaratadi.

*Derazalar birinchi nur bilan porlaydi,
G'aroyib bog'larda qushlar jimjit qo'shiq aytadi.
Uyg'onayotgan shahar qadamlari uyg'unlashadi,
O'tgan xotiralar shivirlariga aralashadi...*

Bu satrlarda shoir tabiiy tasvir va xotira mavzusini uyg'unlashtiradi. Tongning ilk nurlari, qushlarning ovozi va shaharning uyg'onishi ruhiy introspektivlikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, vaqt va xotira mavzusi yaqqol seziladi: o'tgan lahzalar va hozirgi payt bir-biriga bog'lanadi. Bu Faynberg ijodining **madaniyatlararo uyg'unligi va falsafiy mulohaza** jihatlarini ochib beradi.

*Ko'chalar asta-sekin hayot bilan to'ladi,
Har bir burchak eski esdaliklarni eslatadi.
Shaharning nafasini his qilasan,
Har lahza yurakda yangi iz qoldiradi...*

Bu qatorlar shahar va inson ruhiyati o'rtasidagi bog'liqlikni yanada kuchaytiradi. Faynberg tabiiy va madaniy tasvirlarni birlashtirib, o'quvchiga shaharning nafaqat tashqi ko'rinishini, balki ichki ruhiy muhitini ham his ettiradi. Shu bilan uning she'ri **madaniyatlararo dialog va ichki monolog** jihatlarining uyg'unligini namoyish etadi.

Faynberg tarjimon sifatida ham katta hissa qo'shgan. U A.Navoiyning "Xamsa", Zahiriddin Muhammad Boburning "Boburnoma", Hamid Olimjonning tanlangan lirik she'rlarini va boshqa o'zbek klassiklarini rus tiliga tarjima qilib, ikki madaniyat orasida ko'priklar yaratgan. Tarjima jarayonida so'zma-so'z emas, balki asarning ruhini saqlashga intilgan. Shu sababli uning tarjimalari ham ijodiy va badiiy

jihatdan yuqori baholangan. Adabiyotshunoslar fikricha, Faynberg **“Toshkentning uyg‘un ovozi”** va **“Sharq falsafasini rus she‘riyati bilan bog‘lagan ijodkor”** sifatida qadrlanadi. O‘zbek olimlari esa uni **“rus tilida yozilgan, lekin o‘zbek madaniyatiga yaqin she‘riyat”** sifatida baholaydilar. Yosh shoirlar esa uni **“mumtoz shakllarni zamonaviy uslubda tiriltirgan ustoz”** deb tan oladi.

Xulosa sifatida shuni aytish joizki, Faynbergning ijodiy kuchi ikki madaniyatni bir-biriga zid qo‘ymay, balki ularni dialogga aylantirishda yotadi. Uning lirikasida minimalizm va falsafiy mulohaza uyg‘unlashadi, tarjimalarida esa madaniyatlararo ko‘prik vazifasini bajaradi. Shu jihatlar uni **madaniyatlar chorrahasidagi shoir fenomeni** sifatida ajratib turadi va ijodi bugun ham o‘rganiladigan qadriyat bo‘lib qoladi. Uning ijodi XX asr adabiyotining noyob hodisasi bo‘lib, rusiyzabon va o‘zbek madaniyatlari chorrahasida shakllangan shoir sifatida uning ijodi madaniyatlararo dialogning yorqin namunasini ko‘rsatadi. Uning she‘riyatida ichki kechinmalar, vaqt va xotira konsepsiyasi markaziy o‘rin tutadi, tarjima faoliyati esa ikki madaniyat orasida ko‘prik vazifasini bajaradi. Shu bilan birga, boshqa adabiyotshunoslarning fikrlari va shaxsiy tahlil orqali Faynberg ijodi bugun ham o‘rganish va qadrlash uchun muhim ekanligi aniq ko‘rinadi. Shoirning mashhur she‘ri **“Xotira”** bu tahlilning asosiy misoli sifatida uning poetik xususiyatlarini ochib beradi va ijodini o‘quvchiga sodda, tushunarli tarzda yetkazadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Faynberg, A. (1990). *Selected Poems*. Moscow: Sovetskiy Pisatel.
2. Ivanov, P. (2005). *Russian Poetry and Eastern Influence*. St. Petersburg: Nauka.
3. Karimov, O. (2010). *O‘zbek Poetics in Russian Translation*. Tashkent: Sharq.
4. Petrov, S. (2012). “Intercultural Dialogue in Central Asian Literature.” *Journal of Russian and Eurasian Studies*, 14(2), 45–62.
5. Sultonov, A. (2018). *Memory and Time in Aleksandr Faynberg’s Poetry*. Tashkent: Adabiyot